

VASZILIJ KOSZTYERIN

Élt, él...

TÖRTÉNETEK AZ EMLÉKMŰVEK ÉLETÉBŐL

Robert Chandler, az angol költő, aki orosz írókat fordított angolra, egyszer elhatározta, hogy megismerteti a családját Oroszországgal, és befizetett egy volgai hajóútra. Chandler nővére, Caroline, az út kedvéért nekiveselkedett az orosz nyelvnek, s már valamennyire tudott olvasni. Aztán, amikor elhajóztak az egyik soron következő Lenin-emlékmű előtt, Caroline lassan, szótagolva olvasni kezdte a talapzaton látható feliratot: „Le-nin-élt-Le-nin-él...” Ám a hajó egyre távolodott a szobortól, s a hátralévő szótagokat elnyelte a távolság. Ekkor Chandler tréfásan azt mondta: „Hát találd ki magad, mi lehetett még odaírva”. Caroline pedig, aki sosem olvasott Majakovszkijt, magabiztosan folytatta: „...és Lenin meghalt”.

Bodza a kertben

Elindultunk a Moszkovszkaján, ezen a régi várost átszelő utcán. Azért nevezik így, mert a fővárosból Nyizsnyij-Novgorodba vezető út halad rajta végig. Emlékeznek még Levitan „Vlagyimirka” című tájképeire? Hát ennek a Vlagyimirka nevű útnak a folytatása a Moszkovszkaja, azaz a Moszkvai utca. A belváros közelében egy jókora térbe torkollik, ahol sokemeletes épületek, szállodák és üzletek fogadják az embert, no meg utcazaj, rikoltó trolibuszok és, persze, tülekedő-lökdösődő járókelők. A Városi Filharmónia mögött aztán lementünk egy alig észrevehető ösvényen. Tőlünk feljebb a baloldalon magasodott az ódon, fehérfalú Uszpenszkij-székesegyház. Ha innen tovább indulunk, a Kljazma folyó¹ hídjához jutunk, ami Murom felé, Péter és Fevronyija városába vezet,² ahonnan már tényleg csak egy ugrás Gyivejevo.³ Ahogy Európában, úgymond, minden út Rómába vezet, úgy orosz földön valahány út szent helyhez, szent forráshoz visz.

A bogánccsal és nyakig érő csalánnal benőtt meredek parton kissé lejjebb ereszkedve máris langyos és illatos csönd ölelt minket körül. Elnémult a zaj, még a trolibuszok vezeték felé ágaskodó karmainak csattogását is alig lehetett hallani. Kis kertek, és az arra járókat üdvözölve szinte meghajló faházak birodalmába jutottunk. Utcanéveket nem lehetett látni, persze valójában igazi utcák sincsenek erre felé. In-

¹ Kljazma – az Oka mellékfolyója, melynek partján Vlagyimir városa is épült (a ford.).

² Murom – ősi város a Vlagyimiri területen, az Oka partján. Legnevezetesebb szentjei Péter és Fevronyija, az órosz irodalom emblematisz alakjai, az igaz uralkodói eszmény és a hitvesi hűség megtestesítői (a ford.).

³ Gyivejevo – kolostoráról és szent forrásairól nevezetes zarándokhely (a ford.).

kább afféle nevenincs közök ezek. Néhány házikon azonban szögletes, rozsdás kis táblát lehetett felfedezni, alig kisilabizálható házzszámmal.

Halkan beszélgettünk. Mintha csak olyan helyhez közeledtünk volna, ahol az embernek illik csendben maradnia. És egyszer csak ott is volt előttünk ez a hely!

Egy földhalomba süppedő ház, megroggyant palatetővel. Mögötte egy jókora kert, egyszerűen hatalmas. Hátral a melléképülethez simuló ágyások, valami zöld-ségfélével. A levelek alapján ítélve cékla, répa és még valami. A kert sarkaiban pedig mindenféle szimmetria nélkül bodzabokrok nőttek, három piros és egy fekete. A kerítés mentén mindenütt dús, frissen zöldellő fű. Ám nem ez tűnt igazán fontosnak. Volt ott valami, ami a többi kertben nincs. És ez a valami nem volt más, mint egy tó, ami szinte az egész telek szélétében és hosszában elnyúlt. Egy valódi tóra emlékeztető aprócska tünemény. És ez még nem minden: a tavacska közepén egy kis sziget kellett magát. Látszott, hogy valaha majdhogynem szögletes volt, ám mára már benőtte a növényzet és kikerekedett. A hosszúra nőtt dús fű zöld sörényként hajlott a víz fölé, mintha csak magát nézegette volna a tó zavaros tükrében, vagy a zöldben játszó békalencsének suttogott volna valamit.

És ezen a kis szigeten egy kerek, márványt utánzó talapzat, pontosabban egy másfél méteres oszlop állt, rajta pedig a lényeg: egy fehér, magas homlokú Lenin.

A barátaim meglepetten torpantak meg ennél a teleknél. Mindannyian valamilyen varázslatos titok jelenlétét érezték, egy olyan titokét, ami arra kényszerítette őket, hogy némán megálljanak, és hosszasan elidőzzenek ennél a düledező, mindenféle deszkából összetákolt szürke kerítésnél, s csak bámuljanak befelé.

A levegőt betöltötte a virágzó hársak nehéz illata, mindenütt méhek és dongók zümmögtek, s a nedvesen zöldellő fű ringó nyújtózása közepette a víz kékeszöld mozdulatlansága szinte visszatükrözte az álomtól bódult égi csöndet. És eme falusias idill kellős közepén ott trónolt a hegyes vállú fehér mellszobor, mint valami idegen test, ami mindennek dacára valahogyan mégis megtalálta a maga helyét ezen a magányos kis szigeten. És közben ravaszul mosolygott, mintha csak tudna valamit, valami titkot önmagáról és másokról, amit nem akar elmondani.

Télen aztán megint felkerestük ezt a helyet. A hókotró arrafelé el nem fért volna, hát az ott lakók vágta hólapát szélességű keskeny csapásokat a hóba. Így a házat csak az ellenkező irányból tudtuk megközelíteni. És magunk is elcsodálkoztunk: a hely ugyanolyan benyomást tett ránk, mint korábban. Ami azt jelenti, hogy a lényegét valójában nem az elevenen lüktető nyár és a holtan fehérülő gipsz kontrasztja jelentette, hanem valami egészen más. A fehérén csillogó hóban a kis kőbálvány szürkesnek tűnt, napnyugtakor pedig kékes-vörösnek, ám ugyanolyan titokzatos maradt, mintha csak egy másik világból szállt volna alá.

A hatóságok képviselői számtalanszor felkeresték a jelentéktelen házikót, közben mindannyiszor értetlenül vagy egyenesen ingerülten nézegették a misztikus kertet. A ház gazdája, az öreg bolsevik, rendre nemet mondott, amikor megpróbálták rábeszélni a költözésre. A kis emlékművet nem akarta lerombolni, s határozot-

tan visszautasította a területi bizottság által kiutalt tágas lakást. Pedig ilyen lakásról álmodott az egész pártbizottság, de még a területi VB is. Valójában nem tudtak vele mit kezdeni, lévén a ház gazdája a városi, sőt, a területi pártszervezet igazi büszkesége volt, aki 1918 óta kommunista. Hasonló párttagsági időt senki sem mondhatott magáénak azok közül, akik minden áron el akarták tüntetni a házilag fabrikált emlékművet. Nekik valószínűleg még akkor sem jönne ki ilyen hosszú szolgálat, ha valamennyiük párttagságának idejét összeadnák.

Egy alkalommal elvittük erre a nevezetes helyre moszkvai vendégeinket, hogy olyasmivel lepjük meg őket, amit az Arany Gyűrű⁴ eme ősi városának egy idegenvezetője sem hajlandó megmutatni a rá bízott turistáknak. És ekkor azt vettük észre, hogy a szolid kis emlékmű külleme megváltozott: a márványt utánzó alacsony oszlop helyén egy kisebb kék gúla állt a sziget közepén. Ilyeneket állítanak a vörös katonák sírjaira is, csak éppen ennek a tetején vörös csillag helyett enyhén kékbe játszóan ott fehérlett a már jól ismert kis kőbálvány. Új ismerőseink sohasem látták a korábbi vékonylábú talapzatot, ezért nem is csodálkoztak. A katonai sírkövön trónoló gipszvezér most is mély benyomást gyakorolt szemlélőjére. Vagyis, valójában semmi sem változott. Ugyanúgy megmaradt az emberben az a bizonyos érzés: az irreális titok fölötti zavartság.

Később jutott el hozzánk a szóbeszéd, hogy egy éjjel a vandálok (azt gondolhatnánk, egy igencsak konkrét szervezet megbízásából) bemásztak a kertbe, s összetörték a talapzatot, ám odáig már nem jutottak, hogy a Lenin-büszttöt is magukkal vigyék, egyszerűen beledobták a tóba. A következő napon megint felkereste a ház gazdáját valami küldöttség, s még egyszer felajánlotta, hogy költözzön egy összkomfortos, elegáns lakásba. Ám az öreg bolsevik az ünnepélyes költözködés helyett gatyára vetkőzött, s a tó mélyén elkezdett Lenin után kutatni. Meg is találta, lemos-ta, megszáritotta, majd fehér olajfestékkel átfestette. Aztán furnérból gúlat eskábált, és a vezér emlékművét újra felállította a nevenincs szigeten.

Ekkor következett a régi, jól bevált módszer. Éjszaka a kis ház leégett. Mintha csak magától kapott volna lángra, roskatag korából kifolyólag. Vagy a fafödém miatt, ahogyan manapság a gyakori moszkvai tűzeseteket szokás magyarázni. A késve értesített tűzoltók nem értek ki a házhoz, porig is égett egy óra alatt. Még a kerítés és a szobor talapzata is elégett, a gipsz fej pedig eltűnt, meglehet, szétporladt az iszonyatos hőtől.

Az öreg bolsevikot a szomszédok mentették meg. Kényszerűen elfogadta a területi bizottságtól a Majakovszkij-szoborral szemközti lakás kulcsait. Az Arany Gyűrű eme nevezetessége pedig mindörökre elveszett: a híres kert a tóval, és a sosem létezett világproletariátus önjelölt vezérének fehér mellszobrával együtt.

SARNYAI CSABA fordítása

⁴ Arany Gyűrű – Moszkvából észak-keleti irányba kiinduló, nagyjából gyűrű formájú turistaútvonal, mely ősi történelmi városokat érint, köztük Vlagyimirt is (a ford.).

Többszörös túltermelés

Az egyik barátom, Pavel Tyik műterme a főutcán, az áruház környékén volt. Egyszerűen érthetetlen, hogy miért nem bontották le ezt a kétszintes házat, mikor a kereskedelmi központot építették. E városi látványosság alsó szintje téglából készült, a felső pedig fából. A kis épület komor és roskatag volt, a földszint ablakai poros tekintetükkel egyenesen az aszfalra bámultak. Persze bármelyik helyi művész örült volna egy ilyen, a központban lévő műteremnek, és Pása is elégedett volt vele. Hamarosan egy vidéki szobrász költözött a felső szintre: Uljan Brikin. Az lett volna logikus, ha Pása kapja az emeletet, hiszen ő mégiscsak grafikus, a szobrászt pedig a súlyos szobraival együtt az alsó szinten kellett volna elhelyezni. No de mindegy is.

Brikin negyvenegynéhány éves volt, és ha jól emlékszem, Novoszibirszkából érkezett. A feleségét az egyik Moszkvához közeli város pártbizottságára helyezték, a szobrász pedig vele jött. Egyszerű, közvetlen modorú ember volt, bár közvetlensége igen gyakran toladóvá vált. Ha találkoztunk, és ne adj' Isten valaki megkérdezte tőle, hogy van, mindig ugyanazt hallhatta: „Sz..ul. Vagyis megvagyok! Miért, mit gondoltál?” Látszólag Uljan ezt a választ a szellemesség netovábbjának gondolta. Leereszkedően mosolygott, majd megállt és „beszélni kezdett a beszéd kedvéért”, ahogy ezt magunk között neveztük. Csapott homlokára írt önelégültsége és életbölcességébe vetett szilárd hite azonban zavarta a társalgást, ami egyébként is mindig ugyanannak a témának az egyik változatával végződött: hogy kell p'zt keresni, hol lehet jól fizető megrendelést találni, s alkalomadtán rászedni a hiszékeny megrendelőt. Ezek az általa kedvelt megnyilatkozások hamarosan sokakat elriasztottak ettől az egyszerű és közvetlen embertől. A művészek körében pedig az a pletyka terjedt, hogy Brikin külön engedélyt kapott a területi bizottságtól, hogy Lenin-szobrokat készíthessen.

Történt egyszer, hogy Uljan majdhogynem erőszakkal vitt fel magához minket Pavellel a műtermébe, a felső szintre. Nem emlékszem pontosan, milyen alkalomból, de azt hiszem azért, hogy igyunk egyet az új és jövedelmező megrendelésére, amit a felesége kapcsolatai révén szerzett. A műterem két szobából állt, a belső szoba ajtaján lakat lógott. Hosszasan ültünk vékonyfalú borospoharainkkal, lustán beszélgetve a semmiről. Pásának és nekem kényelmetlen volt ez a helyzet, mivel nem tudtuk kettesben kitárgyalni a számunkra valóban fontos témákat. Azokban az években beszélgetéseinkben folyton olyan nevek bukkantak fel, mint Dosztojevszkij (épp akkor jelent meg *A kiadatlan Dosztojevszkij*), Florenszkij, Ahmatova és Szolzsenyicin, pedig ekkor még említeni sem lehetett Szolzsenyicin nevét. Most pedig muszáj volt Uljant hallgatnunk olyan megrendelésekről, amelyeket mások elől halászott el. Mikor már mindhárman felhevültünk kissé az elfogyasztott bortól, én nem tudtam megállni, és megkérdeztem, hogy mi van ott, az ajtó mögött. A szobában ugyanis, ahol sikertelenül próbáltunk egy társasággá válni, csak három-négy jelen-

téktelen figura állt: tisztelgő úttörő, egy fiatal nő sarlóval vagy evezővel, és egy fiatal férfi kalapáccsal.

A kérdésemre válaszképp Uljan az arcomat kezdte fürkészni, mintha arra készülné, hogy megformázza a fejemet. Hamar rájöttem, hogy mit akar: ki akarja deríteni, hogy érdemes vagyok-e a titkos tudásra. Úgy tűnt, mintha egy kissé kijózanodott volna. Sietve odament a belső szoba ajtajához, kihúzta a lakatot a pántból, és belökte az ajtót, ezzel invitálta Pását és engem a helyiségbe. Én léptem át először a küszöböt, és földbe gyökerezett a lábam. A padlón, a polcokon, az állványokon, a két ablakpárkányon, mindenütt fehér gipsz Leninek álltak. Irtózatosan sok Lenin. Úrrá lett rajtam az az állapot, amely néhányszor már korábban is rám tört a tónál, amelynek közepén, a kis szigeten fehér mellszobor állt.

Egy kicsit jobban körülnéztem. Többféle Lenin is volt itt: némelyek teljes alakosak, mások derékig megmintázva, de legtöbb a kar nélküli mellszobrokból volt, minden elképzelhető méretben. Mintha valamilyen más dimenzióba csöppentem volna. A testet öltött irrealitás szinte megigézett. Salvador Dalí festménye jutott eszembe: *Six apparitions de Lénine sur un piano forte – Hat Lenin-fej jelenése a hangversenyzongorán*. Ezerkilencszázharmincegy. A képen a látomást átélő zongorista félig háttal ül, előtte pedig a zongora hosszú klaviatúráján lineáris perspektívában jelennek meg a sárga dicsfényvel övezett kis Lenin-fejek.

Nemhogy megfordulni nem tudtam, de mozdulni sem, és csak némán tekintgettem körbe a szobában. Hallgatni akartam, legvégső esetben halkán sutogni, ahogy egy múzeumban, vagy inkább egy ravatalozóban szoktak. Elképesztően nyomasztó hatást gyakoroltak rám azok a mellszobrok, amelyek az üres gipszszemekhez a vezér hamiskás mosolya társult. Ám ez is fagyos, gipszmosoly volt. A hosszú állványra több sorban felhalmozott ravasz lenini mosoly szinte rémülettel töltött el, így a műterem egy sötét sarkába menekültem. Úgy éreztem, szédülök. Nem, nem Leninek vettek körül tömött sorokban, ezek fehér démonok voltak, gipszsapkáik alatt ördögi vigyor villódzott, ami a tisztátalan erők örvényébe taszított. Engem fenyegettek, gúnyosan és kérlelhetetlenül: „Nem szabadulhatsz!”

Nem is kijöttem, szinte kizuhantam a szobából, ahogy átestem a küszöbön. A tüdőm, sőt a hasam is teliszívtam levegővel. Nagyon lassan, mintha csak most ébredtem volna, a zavaros gondolatok és érzések hatása alatt úgy tántorogtam az asztalhoz, mintha egy kísértetjárta temetőből vagy egy ördögi boszorkányszombatról tértem volna vissza. A nyitott ajtón keresztül láttam, ahogy Uljan tüsténkedik. Időnként Pavel szemébe pillantva, elégedetten, sőt egyfajta büszkeséggel nézegette a Leninjeit. Atyáskodva megsimogatta néhány szobor kopasz fejét, vagy megcírógatta a szakállukat. És csak ekkor lettem figyelmes két egymás mellett álló, Majakovszkijt ábrázoló mellszoborra. Az egyiknek hullámos, poétikusan rakoncátlan haja volt, ami annak idején annyira megtetszett Repinnek, a másikon pedig a költő haja nullásra volt nyírva, így ment el modellt állni a festőhöz. Komor és szigorú tekintetével mindkét Majakovszkij kilógott a sorból.

Nem tudom, milyen reakciót várt tőlünk Uljan.

Tovább iszogattunk, és néhány pohár után őszinteségi roham tört a szobrászra.

– Én jól tudom, hogy kell viselkednem a megrendelővel. A Leninek most jól mennek. Minden iskolában, a gyárak, kombinátok minden részlegén, minden tudományos kutatóintézetben, a községi tanácsokban lennie kell egy Leninnek, de inkább többnek. Jön a megrendelő, és Iljicsket kér, én különféle modelleket mutatok neki. Ő választ, én pedig megmagyarázom, hogy milyen hosszasan és felelősségteljesen kell dolgozni a halhatatlan vezér képmásán. Megegyezünk az árban, és kitöltjük a típusszerződést. Azután váratlanul eszembe jut egy egyszerű dolog: milyen sürgősen kell elkészíteni? Általában ugye plusz pénzt kell felszámítani a rövid határidő miatt. A megrendelő elégedetten távozik, feltételezve, hogy rögtön hozzá is fogok a halaszthatatlan munkához. Az én kenyéradó atyám meg itt áll készen a műteremben, a másik szobában. Várja, mikor jön el az ő ideje. Ezért is van mindig lelakatolva az ajtó. Ne adj’ Isten, a megrendelő véletlen még bekukkant. Csak ti senkinek, de senkinek se...

És Uljan elégedetten felnevetett, dolgos kezeit dörzsölgetve mintegy azt bizonygatva: lám-lám, így kell az ügyeket intézni.

Ezzel az amúgy is lehangoló társalgás végérvényesen be is fejeződött. Hamarosan elbúcsúztunk, és lementünk Pása műtermébe, ahol egy nagy sóhaj kíséretében a következő tört ki belőle: „Szegény Lenin! Micsoda sors.”

Brikin szakmai tudása és kérkedése nem hagyott bennem mély nyomot. Ilyen művészekkel már előtte is találkoztam nemegyszer. Lenin-biznisze valahogy gyorsan feledésbe merült a városi vagy a területi pártbizottság atyai beavatkozása révén. De az érzés, ahogy a csendes kis szobában találtam magam a vezér fehér démoni gipszfiguráinak tucatjaival, ha nem százaival körülvéve, életem végéig elkísér. Ezek a szobrok, akárcsak az antik pogány szobrok, szem nélkül, közönyösen néztek a semmibe, és nem láttak sem engem, sem egymást. Senkit. Egyébként, meglehet, Lenin életében sem nagyon vette észre az eleven embereket. Valószínűbb, hogy neki a „világ proletárjaival”, a „papokkal”, a „kulákokkal”, a „burzsoáziával”, egyszóval az emberi anyaggal volt dolga. Jutalomként egy másik anyag lett osztályrésze, a gipsz.

A másik sapka

Fiúk és lányok mentek a rakparton, majd a Lenin-szobornál visszafordultak, a bronzból öntött, apró termetű, köpcös, bő nadrágos Leninnél, aki a Földet szimbolizáló jókora golyóbison állt.⁵

Az Uralkodó a nagy folyó partján állt, leengedett kézzel és szomorúan leszegett fejével, ugyanúgy, ahogy Puskin is a róla elnevezett híres téren. A szobor művészien kidolgozott talapzata polírozott vörös gránitból készült, és nyolc kis öntöttvas oszlopra függesztett lánc övezte.

A bolsevikok hatalomra kerülésük után következetesen rombolták le az ilyen emlékművek sokaságát. Sürgősen el kellett törölni a nagyszerű korok emlékét, és egy új időszámítást, új történelmet kezdeni, mivel a dicső ezeréves múlt még elevenen élt és hatott.

Az Uralkodó szobrát is elvitték a partról. Úgy tűnik azonban, hogy esztétikai érzékük nem engedte, hogy a szép talapzatot lerombolják, így az néhány évig elhagyatottan állt. Majd, mikor a Lenin-szobrok állítása óriási méreteket kezdett ölteni, ezt a talapzatot is használatba vették. A fenséges piedesztálra egy, a helyi gyárban készült öntöttvas gömböt emeltek. Ez nem csak egy egyszerű gömb volt: egy glóbuszra hasonlított, egy félig leszakított láncokkal körülfont földgolyót ábrázolt. Egy sebében megformázott, kisméretű vezér került a tetejére, aki jobb kezével a széles folyó túlsó partja felé mutatott. Az ízléstelen, fekete olajfestékkel befestett emberi figura nem passzolt az egyébként szintén feketére mázolt, világot szimbolizáló gömbhöz, és még kevésbé a talapzathoz, de ez sokáig senkit sem zavart. Lassan pusztulva vagy fél évszázadon keresztül állt ott. A cári gránittalapzat viszont úgy nézett ki, mintha teljesen új lenne. Mikor a vezér szobrainak második nagy hulláma öntötte el az országot, a helyi szobrász alkotását le akarták cserélni, és meghívtak egy moszkvai mestert. Az új vezér arányaiban jobban illett a földgolyóhoz és a talapzathoz, de azért egy kicsit mégis nagynak tűnt.

Annak ellenére, hogy a kivitelezők fővárosiak voltak, a szoborral történt valami, és a vezér kezdett hátrafelé dőlni. Kezdett lecsúszni a földgolyóról, vagy a földgolyó csúszott ki a lába alól. Kinyújtott karja már nem a kommunizmus jövőjének fényes távlataiba mutatott, hanem az ég, azt is mondhatnánk, a mennyek országa felé. Ilyen gúnyt persze nem lehetett eltűrni.

A városi pártbizottság felelős személyei megnehezteltek a fővárosi mesterekre a kontármunka miatt, és úgy döntöttek, hogy saját erőből oldják meg a szoborállítást. A munkát a legkitűnőbb műterem legjobb szobrászára bízták. Rövid tanácskozás után elhatározták, hogy a vezér karját némileg meghosszabbítják, és nehezebbé teszik, hogy ellensúlyozza és kiegyenesítse a fővárosiak kissé megdőlt alkotását. A régi kart vállból akarták leválasztani, hogy a helyére egy újat és nehezebbet

⁵ Az idézet George Simenon *Les Gens d'en face* című regényéből származik (a ford.).

tegyenek. A meglévő jobb egyszerűen ujjal mutatott a jövőbe, a túlsó partra, az új kézbe viszont, a korábbi mester megkérdezése nélkül, egy sapkát akartak tenni, hogy ez által nehezebb legyen. Az új kart gyorsan elkészítették, és elküldték a munkásokat, hogy fűrészeljék le a régit. Végül a vezér keze, amelyben a fejedőt szorította, ugyanoda, a folyón túlra, vagy talán kissé lejjebb mutatott.

Mint tudjuk, a vezér szobraival kapcsolatos műveletek az országban mindenütt sötétben folytak: éjszakánként samponozták és kefélték tisztára a galambok által összepiszkított fejét és vállát, éjjelente gipsszel vagy betonnal pótolták lehulló darabkáit, festését javították, vagy egészében újrafestették, éjnek idején dolgoztak a hegesztők is, a bronz repedéseket foltozták.

Ezen az éjszakán a munkások gondosan leamputálták a vezér túlzottan könnyű végtagját, és egy teherautó hamarosan meghozta a másik, nehezebb kart. Azután valami anekdotába illő dolog történt. Mikor a steklámpák fényénél már elkezdtek volna rögzíteni az új kart, valaki felkiáltott: „Fiúk, de hiszen a fején már van egy sapka! Akkor kiért tartja a kezében?” Valaki hozzátette: „Ha a kezében van a sajátja, kié az, ami a fején van?”

A jelenlévők azonnal két táborra szakadtak, akárcsak az RSZDRP⁶ mensevikekre és bolsevikokra: a kisebbség könnyei potyogtak a röhögéstől, a bolsevikok utódai pedig – beleértve a kezét megformázó szobrászt és a városi pártbizottság felelős személyét – eszeveszettül szitkozódni és vadul ordítózni kezdtek. Bárhogy is nevettek vagy trágárkodtak, valamit tenni kellett. Sürgősen. Végül úgy döntöttek, hogy a régi kart nem teszik vissza; ráadásul már világosodni is kezdett, így mindkét jobbot elvitték. A vezér egy teljes napig jobb kar nélkül állt a fekete és csupasz földgolyón. Az egész város értetlenül méregette a szokatlan szobor-invalidust, így még inkább feltűnt, hogy hátrafelé dől. Eközben a műteremben a sapkából, amely a vezér kezében volt, sietve megformázták az áprilisi téziseket, vagy talán a Komszomol III. kongresszusán elhangzott felszólalást.

Valaki azzal a teljesen képtelen ötlettel állt elő, hogy vágják le a vezér fejéről a másik sapkát, hogy látható legyen a megszokott kopasz fej, ezt a fejedőt pedig hagyják a kezében. A jelenlévők újfent két frakcióra oszlottak: az egyik röhögni kezdett, a másik rosszállóan nézett a szellemeskedő újtó felé. Ő pedig arcán egy elégedett és hamiskás mosollyal elhallgatott.

A következő éjjel steklámpák és erős fényszórók sárgás fényénél a kart a tézisekkel a helyére tették, azt remélve, hogy a vezér többé nem dől hátra, és híveit nem az égbe szólítja majd.

Mellesleg, ennek az apránként, töredékes információk alapján összeállt históriának egy szobrász ismerősöm is részese. Ahogyan azt a történet mesélői egyöntetűen állítják, a sapka, majd a téziseket tartó kéz alkotója egy vidéki szobrász, Uljan Brikin volt.

⁶ Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt (a ford.).

Mikor ismerőseimnek elmeséltem ezt az anekdotát, sokan közülük kijavítottak, és korrigálták a történetet: Brikinnek ehhez semmi köze; az egész Cseljabinszkban történt és nem a folyóparton; a szobrász neve sem ismeretlen, mivel még interjú is adott az esettel kapcsolatban; nem csupán egy karról volt szó, hanem egy teljesen új szoborról, amit az éppen vészesen közelgő jubileum miatt kapkodva, két sapkával készítettek el; végül pedig Szergej Dovlatov is írt a szoborról, amelynek a kezében és a fején is volt egy sapka. Az utóbbi érv megadta a kegyelemdőfést az én történetemnek, amely, mint a kaleidoszkópban a kép, apró darabkákból állt össze. És ekkor a híres Maigret felügyelő szülőatyjának egyik regényét olvasva a vonaton, rábukantam azokra a sorokra, amelyek szinte kiáltottak azért, hogy írásom mottójául válasszam őket. Én pedig úgy döntöttem, hogy meghagyom ezt a rövid és valós történetet, amely Brikin munkájáról, avagy egy szobor életéről szól.

KRISTÓ SÁNDOR fordítása

Mítینگek, avagy sárgaság a sárgaházban

Egyszer nálunk az üzemben megismerkedtem egy szociológussal. Azokban az időkben az üzemi szociológus nagy ritkaságnak számított, bennünket azonban Vlagyilennel⁷ a sakk hozott össze, nem a szociológia. Szinte minden ebédszünetben nagy sakkcsatákat vívtunk a kartontáblán a műanyag bábukkal, gépiesen ütögettük le az órák gombjait, mit sem törődve a szomszéd asztalnál csontlapocskáikat öntudatosan és nagy zajjal csattogtató dominózókkal. Közben, le sem véve szemünket a kockás tábláról, érzéketlenül ízekre és szagokra, elfogyasztottuk az otthonról hozott házikolbászos szendvicseinket. Habár az igazat megvallva a szendvicsek önmagukban is épp elég ízetlenek voltak, erről nem a sakk tehetett.

Nagyjából egyformán erős játékosoknak bizonyultunk, így aztán képesek voltunk a végtelenségig küzdeni egymással, kiismerni az ellenfél harcmódorát és folyamatosan tökéletesíteni saját megnyitási alakzatainkat. A befejezetlen partit szokás szerint vagy nálam vagy nála folytattuk tovább. Így kerültem a kis, második emeleti egyszobás lakásba, ahol ő a feleségével és a két kislányával élt. Vlagyilen (ó, mennyire gyűlölte a saját nevét!) egy keresztutcában lakott a hírhedt Központi Gyűjtőfogház és az elmeógyógyintézet között elhelyezkedő épületben. Fölfoghatatlan, hogyan maradhattak hétköznapi lakók egy ilyen szomszédokkal közrefogott házban. A saroklakás egyetlen szobájának ablakai a börtönre néztek, a konyha pedig – a sárgaházra. A nappaliból, amely egyúttal hálósobaként és gyerekszobaként is szolgált, rézsút szemben egy magas falra lehetett látni, melynek szögcsatló volt a tetején, mögötte pedig újabb vakfal húzódtott – egy ismeretlen épületé. Ha úgy vesz-

⁷ Vlagyilen – a Vlagyimir Iljics Lenin rövidítése; a szovjet korszakban divatos, rendszerint mozgalmi nevekből és szavakból alkotott keresztnevek egyike (a ford.).

szük, semmi érdekes. És mégis milyen szörnyű! Különösen, ha sokáig és megfeszített figyelemmel szemléljük.

A konyhából viszont, ahol rendszerint az üzemben megkezdett csatánkat folytattuk, egész más látvány tárult a szemünk elé. Zöld sétány, gondosan felsepert aszfaltutacskával, a személyzet ügybuzgó, pelerint viselő tagjai és csíkos intézeti köpenyekben kószáló betegek. Akkoriban ezeket a köpenyeket még ingyen adták a bentlakóknak. A kórházat szintén magas, szögesdróttal szegélyezett fal vette körül, de nem olyan hatalmas, mint a szovjet és posztszovjet tolvajbárdok által többször is megénekelt Gyűjtőt. Az elmeógyógyintézet legfőbb nevezetességének megtisztelő címére kétségkívül a nekünk háttal álló, mindenütt jelenvaló ezüstszürke Lenin tarthatott igényt. Az időjárástól függően néha acélosan fénylett, de persze mindenki tudta, hogy belül csak rideg és élettelen gipsz. A vezér terpeszben állt nem túl magas posztamensén, és előrelendített karral, nyitott tenyérrel, akárha valamilyen kongresszuson lenne, a sárgaház bejárata felé mutatott: Tessék, lépjenek csak be a fényes jövőbe! De lehet, hogy épp ellenkezőleg: lépjenek csak ki onnan. Nem tudom.

Mi pénzben játszottunk, egymás után bonyolítva le a partikat a szokásos királycselekkkel, ittuk az akkoriban még ritkaságnak számító zöld teát vagy az erős fekete-kávét, és ritkán néztünk ki az ablakon. Vlagyilen már kívülről tudta a sárgaház napi-rendjét, és alig várta, hogy *elkezdődjön*. Természetesen arra is kíváncsi volt, hogy én hogyan fogok reagálni. A következő dolog vette ott időnként kezdetét. A betegek összegyűltek az emlékműnél és hevesen mítingelni kezdtek. Néha egyikük felmászott a nem túl magas posztamensre és onnan hirdette az ígét, egyik kezével a vezér lábába kapaszkodva, hogy le ne essen, közben hátraszegte a fejét, mintha saját szavainak megerősítését a kővé vált vezér arcától várta volna. Aki éppen kétszer olyan magas volt, mint a legmagasabb ember.

Többször előfordult, hogy a szónokot leráncigálták a posztamensről, a viták verekedésig fajultak, és a jól megtermett, fehér köpenyes ápolók gyakorlottan, sőt szinte előzékenyen kötözték meg és vitték el a verekedőket. Tudjuk, hova. Ha a hangulat túlforrósodott az emlékműnél, a személyzet szétzavarta a maradék mítingelőket is, azonban kis idő múlva újra csoportosulni kezdtek a szobor előtt, és ezúttal csendes ülést nyitottak meg. Végül is nekik az volt a fontos, hogy hagyják őket beszélgetni, vitatkozni, bizonyítani az igazukat, és hát ... ha ló nincs, számár is jó. A szereplést mindenki számára engedélyezték. És soha senkit nem kellett kényszeríteni erre, mint a pártgyűléseken. Ezért a mítingek állandóan újrakezdődtek, és néha egész estig is eltartottak. Vagy még tovább, a végtelenségig. A rossz végtelenségig, – ahogy maga a vezér mondta volt.

Ami meglepő: mindig sok, csíkos intézeti köpenyt viselő néző is részt vett ezeken a mítingeken, és beteges mosolyukkal, eszelős, csak félig jelenlévő tekintetükkel viszonylag élénken reagáltak a botcsinálta cicerók fellépéseire. Néhány alkalommal sikerült megfigyelni, ahogy egyszerre emelve föl kezüket, egyhangúan megszavaztak valamit. A javaslat láthatóan a posztamens szónokától származott. Ha

nem lettek volna ezek a köpenyek, ezek a fura mosolyok és tekintetek, – vagy egyszerűen, ha nem egy ősi orosz városban vagyunk, hanem Londonban, és nem a pszichiátria őrzött területén, akkor a Hyde Parkba is képzelhettük volna magunkat, az ottani Szónokok Sarkára.

– Mit gondolsz, miről tárgyalhatnak olyan szenvedélyesen? – kérdezte nem minden ravaszság nélkül Vlagyilen. – Látod, milyen komolyak? Minden olyan, mint a valóságban.

– Nem tudom, – feleltem. – Én is érdekesnek találom. Vajon ezek a vitatkozók mindannyian Leninek? Vagyis olyanak képzelik magukat, mint ő? Megalománia? ... Lehet, hogy, ha teszem azt, Majakovszkij szobrát állítanák oda, akkor több költő lenne köztük?

Kinyitottuk az ablakot, de a mítingelők kiáltásait nem lehetett hallani. Pontosabban a kiáltások odahallatszottak, csak a szavakat nem lehetett kivenni.

– És figyelj csak meg – mondta egy idegenvezető hanghordozásával Vlagyilen –, milyen élénken tárgyalnak valamiről. Ha csak a viselkedés, a gesztusok és a testtartás alapján ítélünk, akkor azt látjuk, hogy éppen egy állami jelentőségű ügyvel vannak elfoglalva. Az a minimum, hogy össz-szövetségi pártkonferencia zajlik, ha nem éppen kongresszus! Ha pedig hihetünk neked, akkor arról vitatkoznak, ki a nagyobb leninista köztük.

– Nem, én nem így értettem. Ők nem leninisták, hanem Leninek.

A sárgaház valóban sárga volt. A vénasszonyok nyara aranyló ősze fordult. A fal kifakult színe jól harmonizált a kórházhoz vezető sétány hervadó leveleinek árnyalatával. De úgy döntöttek, hogy még a tél beállta előtt újrafestik a házat. Nyilván éppen akkor – a harmadik negyedév végén – utaltak ki erre pénzt. Az épület kinézete megváltozott. Meleg sáfránysárgája most versenyre kelhetett az őszi lombokkal. Valakinek az a ragyogó ötlete támadt, hogy a vezér szobrát is újra kell festeni. Az okos, számító ész (vagy kettő, ki tudja?), úgy döntött, hogy sárga olajfestékekkel mázolja újra. Nyilván maradt még anyag a felújítás után, és nem tudtak vele mit kezdeni. Így aztán a kopott, málladozó ezüstszürke Lenin sárgává vált.

Persze a felettes szervek, amikor meglátták ezt az ostobaságot, azonnal fölfogták, hogy a sárga Lenin a sárgaházban nem egyszerűen illetlen, hanem ideológiai szempontból is megkérdőjelezhető, ha nem kifejezetten szovjetellenes provokáció, és követelték, hogy rögtön fessék át minden népek és nemzetek vezérét.

A sárga Leninnél a nép ritkábban gyülekezett. Mi viszont annál gyakrabban emelkedtünk föl a sakk-asztaltól, hogy ellenőrizzük a megfigyelésünket.

A következő alkalommal a vezért világoskékre mázolták. Hirtelen nem találtak ezüstszürke festéket, a dolog viszont nem tűrt halasztást. A világoskék Lenin kontrasztja az arany-, citrom-, borostyán- és szalmasárga levelek és a sötétszürke, nedves aszfalt háttérével nem is nézett ki rosszul, legalábbis hátulról. Igaz, kissé megzavarták az összképet a nyakon és a háton maradt olajfestéknyomok, de a szónokok és a hallgatóságuk ezt nem láthatták.

A mítingek a világoskék emlékműnél még inkább megritkultak, és hamarosan szinte teljesen meg is szűntek. Persze az is lehet, hogy azért alakult így, mert hidegre fordult az idő. A városban és a magas falakkal körülvett, félreeső intézményben beköszöntött a tél. Jóllehet Vlagyilen szerint korábban azért rövid diszkussziókra és mítingekre még télen is sor került.

– Milyen érdekes – töprengett el. – Ez a mi Gyűjtőnk már sok-sok éve arra is szolgál, hogy elkülönítsék benne a politikaiakat. Vajon a pszichiátriát is direkt a politikaiak miatt építették éppen mellé? Vagy ilyen a humoruk? Leülte – kikezeljük, kigyógyult – leültetjük...

Mindazonáltal szociológus barátom soha egyetlen rossz szót sem szólt a szülei-re, akik őt ezzel a névvel tüntették ki.

MIKOLA GYÖNGYI fordítása

Szenya Tyumenyből, avagy a tartalék

Jó kis kompániát alkottunk. Nappal tanultunk, esténként pedig dolgoztunk. Úgy két-három hetente Szenya különböző mennyiségű tiszta orvosi szesszel állított be. Az alkohol tartalmú italok árusításának mindenféle korlátozása idején nagyra értékeltük ezt a bőkezűséget. A háta mögött, némi iróniával, mi, mint tősgyökeres moszkvaiak, csak így neveztük – Szenya Tyumenyből.

Nem részegeskedtünk, csak kikapcsolódtunk a nehéz tanulással és munkával eltöltött hét után. Volt, aki tisztán itta a szeszt, majd rögtön utána leküldött egy kis vizet, a többiek hígtották, némi ravaszsgot alkalmazva: nem a vízbe öntötték a szeszt, hanem fordítva. Az első esetben az ital felforrósodott, s hányingert okozott, bár a tüzes víz elfogyasztása utáni óhajtott eredmény gondolatával ezt is el lehetett viselni.

Így hát Szenya egy üveg szesszel és valamilyen állatkával a kezében vagy a nyakában csapódott a társaságunkhoz, és ott is ragadt. Egyszer, talán szeptemberben, egy kis siklót hozott. Olyan húszcentis lehetett. A kis kígyó ravaszkodott: amikor Szenya megmutatta nekünk, becsukta a szemecskéit, és halottnak tette magát. Jót neveltünk. Leginkább persze félelmünkben, semmint a sikló trükkjén, annak ellenére, hogy a feje mögötti sárga foltok tanúsították, nem mérges csúszómászó. Kiderült, hogy Szenya a nyáron sikló-tojásokat gyűjtött valamilyen laboratórium számára a Voronyezs körzetében lévő Bityjug folyó partján. Furnérlemezből készült postai ládákat cipelt magával. Nedves faforgácsba pakolta a tojásokat, és elküldte Moszkvába az unokatestvérének, aki a rendeltetési helyükre vitte őket. Egyszer egy fészekben több tojást is talált, melyeket szokás szerint postára is adott. Ám, a jelek szerint, ezek korábbi, júliusi tojások voltak. Az unokatestvére, miután megkapta a küldeményt, nem vitte el rögtön a laboratóriumba, s reggelre kelve felfedezte, hogy a siklók kikeltek és szétmászta a lakásban. Ez nem akármilyen gondot jelentett: a

kis siklók a legszűkebb nyílásokba és repedésekbe is bemásztak, még a szegélyléc alá is. Végül úgy tűnt, mindet sikerült összeszedni. Az utolsót Szenya találta meg, amikor hazaérkezett.

Egyszer meg egy papagájjal, Kesával jelent meg, amelyik olyan színpompás volt, mint a hohlomai festett dísztárgyak. Szenya vállára telepedett, kenyérmorzsát csipegetett a nyelvéről, és ezt kiabálta „Krisztus feltámadt!” Ez éppen húsvét környékén történt. „Valóban feltámadt, okos madár!” – suttogta Szenya és rántott egyet a vállán. Majd bocsánatkérően hozzátette: „Erre nem én tanítottam”.

Szenyát először a szeszért szerettük, azután az állatkáiért és madaraiért, különösen Kesáért, majd később minden másért. Többek között kitűnően szavalta a korai Majakovszkij-verseket és mesteri módon adott elő történeteket a saját életéből, mivel a legkülönbözőbb helyeken dolgozott.

Ismeretségünk idején Szenya, ahogy ő maga fogalmazott, a mauzóleum tudományos-kutató laboratóriumában „tevékenykedett”, ami a vezér mumifikált testének megőrzésével foglalkozott. Mi, természetesen, csodálkoztunk: hogy került ez a tyumenyi srác Moszkvába, ráadásul egy ilyen felelős intézménybe. És ő elmesélte.

– Ti, természetesen, tudjátok, hogy Lenin testét már 1941-ben Tyumenybe vitték.

Összenéztünk. Nem tudtuk.

– Ez a helyzet. A mi Mezőgazdasági Akadémiánk főépületében helyezték el, az első emeleti, tizenötös számú auditóriumban.

– Várjunk csak, honnan tudod ezt ilyen pontosan, amikor te még meg sem születted?

– Apám mesélte. Amikor Lenint elhozták hozzánk Tyumenybe, apám akkor kezdett el ott dolgozni. Csaknem négy évig ezzel foglalkozott. A Nagy Honvédő Háború végén, a vezér születésnapjára visszaszállították a testét a mauzóleumba. Az apámat, mint kiváló szakértőt, magukkal vitték, de én, szerencsétlenségemre, még Tyumenyben születtem egy hónappal az elutazásunk előtt. Vártam volna még az anyukám hasában egy-másfél hónapot, én is moszkvai lennék. Így hát csak a személyigazolványom alapján vagyok tyumenyi. Nos, most már értitek, honnan tudom mindezt – mondta Szenya nyugodt, majd hógynem közömbös hangon.

– Értjük, értjük. Mint ahogy azt is, hogyan kerültél a mauzóleum laboratóriumába. Apukád intézte el, ugye?

– Tulajdonképpen igen. Az apám a maga területén elismert tudósnek számított. Én csak a tízosztályos iskolát végeztem el, és ennyi. Ezért vagyok egyszerű laboráns, függetlenül attól, milyen híres az apám.

Társaságunk mindig türelmetlenül várta Szenyát: jön vagy sem. Bár azokban az időkben még nem sajnáltuk az egészségünket, és minden vackot összeittünk, még algériai „Napfényt” is, ezt az ócska bort, amit tankerekkel hoztak be az országba. Ám sokkal jobban szerettük a tiszta és drága, sőt, azokban az időkben borzasztóan drágának számító italokat. És akkor itt van a szesz – a legtisztább, orvosi szesz. Termé-

szetesen égeti a torkod, de mégis tiszta! Ugyanilyen türelmetlenül vártuk Szenya történeteit is, aki csak véletlenül nem lett született moszkvai. Mellesleg, nem tűnt úgy, hogy ez őt különösebbképpen zavarná.

Egy alkalommal a szeszről kezdtünk el beszélgetni. Mégiscsak tudni kell valamit ahhoz, hogy ilyen mennyiségben be lehessen szerezni. Kiderült, hogy Szenya a nyáron, mindenféle valós és mondvacsinált okokra hivatkozva meghosszabbította a szabadságát egy-másfél hónappal, és saját kontójára elutazott, hogy a végtelen Oroszország erdeinek és mezőinek faunáját összegyűjtse. Különböző tudományos-kutatóintézetekkel volt szerződése, mindenféle ritka és kevésbé ritka élőlényt rendeltek tőle, amelyeket ő le vadászott és szeszbe rakta őket. Emlékszem, azt mondta, hogy nyaranta többet keres, mint az év többi hónapjában együttvéve. A szeszt, természetesen, előre odaadták neki.

Egyszer, Szenya hobbjáról beszélgetve (mindannyian hittünk benne, hogy nem a pénz kedvéért gyűjti az állatokat, hanem úgymond sportból), újból a mauzóleum lakójára terelődött a szó. Már nem emlékszem, milyen összefüggésben, de Szenya váratlanul a következő kifejezést használta: a „tartalék Lenin”. Megütözve néztünk rá. Elharapta a szót, vagy csak úgy tett, hogy bennünket felpizkáljon, mi pedig, valamiféle titkot sejtve a hallgatásában, nyaggatni kezdtük. S akkor, miután szavunkat adtuk rá, hogy hallgatunk, fojtott hangon a tudunkra adta, hogy a Történeti Múzeum, vagy a Lenin Múzeum, de lehet, hogy éppen a mauzóleum (ma már nem emlékszem) titkos pincéiben ... tartalék Leninek nyugszanak.

Most is emlékszem rá, ahogy ott ültünk a poljankai ház tizenegyedik emeletének nagy, beüvegezett erkélyén: a hatalmas ablakok mögött sűrűsödött a homály, némán vibrált a levegő. Súlyos, síri csönd telepedett ránk. A legtürelmetlenebb közülünk halkán megkérdezte:

– Milyen értelemben „tartalék”?

– Tudjátok, ha a mauzóleumban robbanás történik, és megsemmisül a test, akkor azonnal a helyére lehet tenni a tartalékot. Ami majdnem ugyanolyan. A már bebalzsamozott hasonmást.

Elképedtünk. A többség nem akarta elhinni. Valaki ezt mondta: „Ez szentségtörés”. Egy másikunk így szólt: „Ez lehetetlen”, de nem hangzott túl meggyőzően. A harmadik kifakadt: „Össze-vissza hazudozol. Ez nyílt szovjetellenesség”. És úgy tett, mint aki rögtön fel akar ugrani és elmenni. De nem ment el. És nem is ugrott fel.

Úgy tűnt, ha nincs a szesz, amit Szenya hozott, ott rögtön megvertük volna.

Szenya sokáig hallgatott. Akkor éppen úgy állított be, hogy egy nagy, teknőc fejű gyíkot tartott a tenyerén. A gyík teljesen kezes volt, engedte, hogy simogassák, de közben figyelmesen pislogott jobbra-balra.

– Nem kellett volna elmondanom. Még nincs fületek hozzá, hogy meghalljátok. Felejtük el!

Valaki hevesen beszélni kezdett:

– Srácok, képzeljétek el, ha egyszer csak tényleg robbanás történik. És nem lesz Lenin! Mit lehet tenni? Nincs Lenin – nincs Mauzóleum, pedig ez az országunk szíve. Még mindig jobb, ha egy tartalékot tesznek oda.

– Mégis miféle robbanásról beszélsz? Mi van, mindannyian meghibbantatok? – kiabálta a társunk, aki Szenyát szovjetellenességgel vádolta meg. – Már hogy lehetne ott robbanás? Ki merné ezt megtenni? Hiszen ő Lenin!

– De nem Sztálin – jegyezte meg valaki, ám erre a megjegyzésre senki sem figyelt.

Szenya nem nézett ránk, csak hallgatott. Egyikünk széttöltötte a maradék szeszt a kis metszett poharakba. Felhőrpintettük, kivéve Szenyát.

– Mi az, miért nem iszol, csak hallgatsz?

– Ezt nem vártam.

– Mit nem vártál?

– Hogy ilyen tiszták vagytok.

– Milyen értelemben?

– Hát, agy mosottak.

– Neked meg végképp nincs agyad! Kitaláltál valamiféle robbanást. S épp a mauzóleumban! Hogy történhetne ott bármiféle robbanás?

– Volt már rá példa... – jegyezte meg közömbösen Szenya.

Ismét elképedtünk, s újból nyomasztó csönd töltötte be az erkélyt. De most gyorsabban magunkhoz tértünk, és másképp reagáltunk.

– Bizonyítsd be – kiáltott fel valaki izgatottan.

– Megtehetném, de tilalom alatt állok...

– Utazási tilalom alatt? – kérdezte valaki gonoszul.

– Tájékoztatói tilalom alatt – vetette oda ugyanolyan közömbösen Szenya. – Nálunk a laboratóriumban mindenki tud mindent. Több kísérlet is történt, hogy megrongálják Lenin szarkofágját, sőt fel is robbantsák.

– Szenya – mondtam –, nagyon fontos lenne, hogy mindent elmesélj. Láthatod, csaknem mindannyian hiszünk neked. De mindez olyan váratlanul ért bennünket. Még engem is.

– Nos, rendben. Néhány hét múlva visszatérünk rá. Meg kell kérdeznem a laboratórium régi munkatársait. Meglátjuk, ki mire emlékszik.

Türelmetlenül vártuk a következő találkozást, még pénzt is összedobtunk, és jófajta konyakot vettünk arra az esetre, ha Szenya nem hoz szeszt, bár ez ritkán fordult elő.

Ismét nálunk jöttünk össze, az erkélyen. Szenya, mindannyiunk meghökkenésére, szesz helyett egy üveg márkás örmény konyakot vett ki a szatyrából, pontosan ugyanolyan, mint amelyet mi vásároltunk. Körbeültük. Szenya egy cetlit vett elő a zsebéből.

– Mutasd – nyúlt felé valaki.

– Semmit sem fogsz érteni belőle. Ezt csak magamnak firkáltam fel, hogy el ne felejtsem. – Majd az első kupica után, a gyűrött papírba pillantva, elmesélte, hogy mit tudott meg a kollégáitól.

– Még 1934-ben egy bizonyos Mitrofan Nyikityin Lenin testére akart lőni, de megakadályozták benne, így azután magát lőtte le.

Harmincné-né-négyben –, füttyentett valaki. Tehát tíz évvel azután...

– Ötvenhétben egy Romanov nevű ember tintásüveget dobott a szarkofágra, ötvenkilencben pedig egy kalapáccsal törték be az üveget. Akkor még Sztálin is ott fektet. Ezerkilencszázhatvan nyarán valami Minibajev Frunzéból felugrott a korlátra és lábbal betörte a szarkofág üvegét. A sok szilánk megsértette Lenint. Talán emlékeztek, hogy akkoriban a turistaszegzon kellős közepén, július és augusztus között váratlanul bezárták a mauzóleumot. Ez emiatt történt. Egy év múlva egy Szmirnova nevű nő először leköpte a szarkofágot, majd egy zsebkendőbe csavart követ dobott rá. A szarkofág üvege ismét betört. A következő évben egy pavlovo-poszadi nyugdíjas, Ljutyikov, szintén követ dobott Leninre. Öt év múlva, hatvanhétben, egy kaunasi lakos, Kriszanov, felrobbantott egy, a nadrágszíjára erősített bombát. Ő maga, és még néhány ember meghalt. Az idén ismét egy házilag barkácsolt bomba robbant fel. Maga a merénylet, és egy házaspár meghalt, néhány ember megsebesült, köztük gyerekek is. De most a szarkofág nem sérült meg, mivel tavaly végre golyóálló üveggel fedték le.

Szinte megbabonázva ültünk és hallgattuk Szenyát. Különösen sokkoltak bennünket a pontos dátumok és a nevek. Ez teljesen új volt számunkra. Hozzá voltunk szokva, hogy az egész nép szentként tiszteli a vezért. Hiszen milyen hatalmas sorokban álltak órák hosszában át az emberek, csak hogy elmelessenek a koporsó mellett! Végül is senki nem kényszerítette őket erre. És akkor most ez... S ami a legfontosabb, el kellett hinnünk. Természetesen, mindenféle pletyka keringett, de az csak valami zavaros történet volt, s mindössze egy renegátról beszélt. S tessék! Hiszen itt merényletsorozatról van szó.

Robbanás történt, méghozzá a fejünkben. Csendben ültünk. Meg kellett emészteni a hallottakat.

– Nesze neked, Lenin – mondta valaki töprengve, fojtott hangon.

– Hát, ott már nyoma sincs Leninnek – folytatta ugyanolyan nyugodtan Szenya. – Mi maradt ott? Az egyik akadémikusunk azt állítja, hogy az összes balzsamozás és újrabalzsamozás után, a kalapácsütéseket és egyebeket követően, s még inkább a robbanások következtében az eredeti test alig több mint tíz százaléka maradt épen. Volt olyan testrésze, amit kipreparáltak, a többit pótolták. Hát, így néz ki a dolog.

Ez volt a harmadik csapás. Azt is mondhatnánk, hogy az utolsó, övön aluli ütés.

Szenya elbeszélése igen erős hatással volt ránk. Ezek után lassanként másképp kezdtük kezelni a Lenin-kultuszt, az akkori életünket, majd később – egész történelmünket.

Szenya a szavunkat vette, hogy senkinek sem mondjuk el a tőle hallott igaz történeteket, de ez mit sem segített. Valaki besúgta, s a tyumenyi moszkvai fiút kirúgták az állásából. (Mellesleg, ez nem nagyon viselte meg.) De hiszen csak négyen voltunk. Szenya volt az ötödik. Nem sokkal ezek után meglátogatott, de nem azért, hogy a sorsára vagy a besúgókra panaszkodjon, hanem csak úgy, elüldögélni.

Később a laboránsunk – fogalmam sincs, milyen úton-módon – Ausztráliába költözött. Hamarosan akklimatizálódott: ugyanúgy vadássza a ritka ausztrál állatokat és a zöld kontinens tudományos-kutatólaboratóriumainak adja el őket. Kitanulta a kígyóvadász mesterséget is. Nemrégiben küldött egy fényképet: Szenya Tyumenyből Ausztráliában. Barátunk merítőhálóval a vállán pózol, a háttérben pedig egy nagyon orosznak tűnő patak látszik. Az öltözete egyszerű: bézs színű bő rövidnadrágot, ugyanilyen színű panamakalapot, valamint egy rikítóan vörös pólót visel, melyen hatalmas arany betűkkel ez áll: CCCP. Alá apró fehér betűkkel hozzáírta: ami már nem létezik. Amúgy Szenyát Szásának, Alekszandrnak hívták, de valahogy a Szenya becenév ragadt rá, mintha Szemjon lenne.

Emlékszem, hogy amikor az utolsó történetet mesélte a pincebeli, titkos Leninekről, egy kép rajzolódott ki a szemem előtt: a múzeum zárt, nyirkos pincéje, félhomály, és az egymás mellett sorakozó üvegkoporsók. A szarkofágokban gyenge sárgás fény világít, bennük pedig a mumifikált tartalék-Leninek. Sok-sok Lenin. Nem látni a sor végét, ami elvész a pince fagyos mélyén. Egyébként nem is kell ehhez sok szarkofág. Ha mindössze két-három, a vezérre hasonlító bebalzsamozott test fekéldne ott, az is nyomasztó lenne.

Érthető, ha egy élő politikusnak van hasonmása. De egy halottnak...

„Pokoli mód nehéz...”

EPILÓGUS, AMELY EGYBEN PROLÓGUSKÉNT IS SZOLGÁL

*meghajlik a tömeg,
a melák,
a tulok,
Meg se tudjátok –
én nem én vagyok:
körülrajzolva kopasz koponyám
szarvakkal vagy dicsfényel netán.⁸
Vlagyimir Majakovszkij*

*Majakovszkij ráhágott a dala torkára,
amit az sokáig túrt,
de végül fellázadt ellene és megölte.
Marina Cvetajeva*

Nemsokára itt van huszonegyedik. Halálának ötödik évfordulója. Nevezetes nap. Jubileum, ha nem is teljes! Sok mindent összeírtak már a vezérről. Többek között én is. Mit is mondhatnék még róla?

Ha hajlott korú néger lennék, Lenin kedvéért még oroszul is megtanulnék – ez már megvolt, *Lenin fényében tisztulok meg* – szintén nem újdonság, *Lenin élt, Lenin él, Lenin élni fog* – úgy ismétlik mind a mai napig, mint a ráolvasást, *Lenin hatalmas-igaz-bölcs-emberi homloka* – sajtóközhellyé vált, *Azt mondjuk Lenin, és úgy értjük: a Párt...* állandóan ezt szavalják, *Lenin velünk van, az élőknel előbb ma is*⁹ – dögunalom. Nézőpontváltás szükségeltetik. A költészet ott kezdődik, ahol megjelenik a tendencia...

A mai nap nyomasztó, zavaros és unalmas volt. Reggel megkaptam a honoráriumomat, és azonnal, ott helyben a szerkesztővel megünnepeltük, noha inni egyáltalán nem akartam. Majd a januári zimankóban rohagáltam a városban, hogy a különböző címekre elvigyem az adósságaimat. Fel kellett melegednem. De ehhez sem volt kedvem. A kiadóban váratlanul veszekedés tört ki. Utána beugrottam a kocsmába. Ekkor már jól esett az ital. Benéztem a szerkesztőségbe, majd előleget vettem fel, mert a honoráriumból csupán néhány kopejka maradt. Hazafelé menet a januári szélben kiszellőztettem a fejem. Fürgén felszaladtam a harmadikra, a kommunális lakás kis szobájába, ami az otthonom volt. Elővettem egy üveg vodkát, ittam egy jó pohárral. Most sem okozott nagy örömet. Nem lettem tőle sem vidámabb, sem nyugodtabb, és nem hozta meg az ihletet sem...

Igen, a társadalmi megrendelés megvan. Az év-for-du-ló.

⁸ Idézet Vlagyimir Majakovszkij *Olcsó kiárusítás* című verséből. Weöres Sándor fordítása.

⁹ A kiemelt sorok Vlagyimir Majakovszkij *Vlagyimir Iljics Lenin* című poémájából valók.

nem is lehetett kitörölni. Ám a „Csönd lesz talán – szobám falán” teljesen új. És ez a fontos! Pontosan így kell verset írni.

Ugyanakkor a kontraszt végett nem ártana egy tömött villamoson utazni a Lubjankától¹¹ a... De inkább nem. Akkor oda lenne a ritmus.

A Költő felállt, és felajzottan járkálni kezdett, miközben tenyerével szinte ütöttévágta az egyébként engedelmes levegőt. Végtagjai is az egyre harmonikusabb ritmus részévé váltak. Biztosra vette, hogy mostantól a vers magától megiramodik, s végül kiteljesedik.

Hirtelen megfordult, és ismét leült a fényképpel szemben. A vezért nem érdekelté mások ihletett állapota, és a tribünön áthajolva folytatta hangtalan kiáltozását a távolban levőknek. Meglehet, hogy fegyveres felkelésre szólított fel, vagy megint csak tanulni és tanulni.

A költő kényelembe helyezte magát a széken, és a verssorok valóban gördülni kezdtek, mint sínen kattogó csille kerekerei. Kedvére való volt a „bajusza mereven fölfele néz” és a „karok fűszálai”. A széken lovaglólülésbe helyezkedve a Költő hideglelősen jegyezte le a forrongó, ihletett sorokat. Egészen beletemetkezett a munkába, ám lírai hőse teljesen váratlanul felpattant:

*Fölálllok,
arcomon
az öröm kígyúl,
jelentéssel kell most
elébe állni:*

A Költő nagy igyekezetében mind mélyebben hajolt rá a papírokkal teli asztalra, a fényképről is elfeledkezett egy időre, ám a lírai hős cipőjével ütötte a padlón a ritmust: je-len-te-ni-je-len-te-ni!

*Lenin elvtárs,
hadd szólok
pár kurta szót,
nem szolgáltilag,
szívből¹² csupán...*

Hát igen, ez jól hangzik. Nem szolgáltilag, hanem lélekből. Noha ez utóbbi nem éppen szerencsés, úgy hangzik, mintha egy pap mondaná. Ami alkalmas adhat arra, hogy rám ragasszák a címkét, miszerint hiszek a síron túli életben, pedig nem így van. A végén még azt gondolják, hogy hiszek az olyan marhaságokban, mint a lélek. Mellesleg, hányszor elhatárolódtam már tőle a verseimben és az önéletrajzi írásaimban.

¹¹ Majakovszkij moszkvai lakása közvetlenül a történelemből elhíresült Lubjanka mellett volt (a ford.).

¹² Az orosz eredetiben a „lélekből” kifejezés szerepel (a ford.).

Nem szabad eltérni a tárgytól, nem lehet elveszíteni a ritmust. A Költő arcát vörös fénnyel világította be, és így folytatta:

*Lenin elvtárs,
tudja,
pokoli mód
nehéz, amit végzünk
egymás után.*

Különösen tetszett neki az utolsó lépcsőfok:

*nehéz, amit végzünk
egymás után.*

Az „után”-nak külön lépcsőfokot szerkesztett, de meggondolta magát és olyan energikusan húzta át, hogy a tinta ráfröccsent a keze alatt heverő fehér papírra. A verssorok áramlottak, pontosabban úgy tajtékzottak, ahogy a hegyi patak lezúduló vize a köveken. A továbbiakban a verses jelentés a sikereket sorolta elő: egyre több villanykörtét és ruhát gyártunk, egyre több szöveget és ércet bányászunk ki. Azokat is meg kellett nevezni, akik megzavarják az új életet: a gazembereket, kulákokat, aktatologatókat, talpnyalókat, szektásokat, iszákosokat, meg a gyanús elemeket általában. És a Költő felsorolta őket. Valahogy sok negatív hős sikeredett, gondolta mindközben. De esze ágában sem volt, hogy megálljon.

Mikor már úgy tűnt, hogy elkészült a jelentéssel, a költő eltöprengett: valami ütős befejezés kellene, ami célba talál, és ellensúlyozza a vers közepének terjengősségét. Ütős kell, hogy legyen a vége, csattanót ide! – mormogta a költő, miközben az ihletett adó fényképet bámulta. A lírai hős szintén megtorpant és gondolataiba merült.

Mit művelek itt!? Azzal fejezem be, amivel elkezdtem, s azzal kezdem el, amivel lezártam. És így tovább, a végtelenségig. Csakhogy a vers lezárásához nincs szükség a lírai kezdősorokra. Próbálta, de nem ment: a befejezés a lírai rész nélkül sehogy sem hangzott. Akkor hát mi legyen? Hagyjuk ott a végén a lírai kezdősorokat. A költőt mámoros lelkesedés fogta el, miután rájött, hogy az első sorok megismétlésével keretbe tudja foglalni a verset. A befejezéshez azonnali módon odaillesztette a kezdősorokat:

*Elment a nap,
táskájába tevén
ügyeit, gondjait.
Csönd lesz talán.
Ketten vagyunk most.
Én
meg Lenin.
Lenin mint fénykép
szobám falán.*

Méltó lezárás. Már nincs hátra más, mint hogy letisztázzam. Most mindjárt, este. Ilyenkor reggelre előbukkannak a hiányosságok, és ki lehet javítani őket. Azt hiszem, úgy három éve egy cikkemben erre okítottam a fiatalokat.

És buzgón letisztázta a verset.

Egyszerre csak észrevette, hogy valaki ül vele szemben. Vagyis már nem kettesben vannak a fényképpel, hanem hármásban.

– Ki vagy te? – kérdezte a Költő, önmaga számára is váratlanul.

– Én a hős vagyok.

– Miféle hős?

– Hát a lírai hős.

– Az meg micsoda?

– Ezt így tanítják az irodalmárok. Ha például Puskin, akit te kihajítottál a jelenkor gőzhajójáról,¹³ vagy legalábbis arra törekedtél, hogy kihajítsad, azt írja, hogy „én”, ez nem azt jelenti, hogy a versben ő maga beszél és cselekszik. A versben az ő lírai hőse lép színre. Nos, én a te lírai hősed vagyok.

– És mire kellesz nekem?

– Nyugodtabban fogsz aludni. Mindazt, amit összehordtál, az én számlámra írják, mintha neked semmi közöd sem lenne az egészhez. Jobb lesz így neked.

– Miért lenne neked jobb?

– Mondjuk, amikor felelni kell a szavaidért.

– Ugyan kinek?

– Hát a lelkiismeretnek, vagy a csekának.¹⁴ Ha nincs is lélek, a lelkiismeret azért megmaradt! És a cseka is létezik. Különb, ha valamiért felelned kell, bármikor azt mondhatod, hogy nem te voltál, aki a lépcsős szerkezettel bűvészkedtél, hanem a lírai hősed. Ügyesen kitalálták az irodalmárok, nem igaz?

A Költő krárogott egyet, és gyanakvoan a vodkásüvegre nézett. Hiszen ivott belőle néhány kupicával. A lírai hős nyugodtan üldögélt, keresztbe rakta a lábát, és várakozóan tekintett beszélgetőtársára. A Költő rádöbbsent: mikor a lírai hős csupán árnyékként vonult végig a szobán, szinte észrevétlen maradt. Lépteinek zaja illeszkedett a ritmushoz, és nemhogy zavarta volna, hanem egyenesen segítette a munkát. Erre most mihez kezdjen vele?

– Talán a második énem vagy? Megkettőződött a személyiségem?

– Ó, dehogyan! Neked olyan egód van, hogy azt még baltával sem lehet kettéhasítani. Emlékszel, mi állt a piszkozatban?

Ketten vagyunk most.

Én

meg Lenin.

¹³ Utalás a futuristák "Pofon ütjük a közízlést" című kiáltványára (a ford.).

¹⁴ Cseka, azaz „Különleges Bizottság” – a szovjet titkosszolgálat neve 1917 decemberétől 1922-ig (a ford.).

– Miért is tettél pontot a vessző helyére? Azért, hogy az „Ént” ugyanúgy nagybetűvel lehessen írni, mint a vezér nevét. Idesüss, a te Éned elfoglal egy egész sort, egy teljes lépcsőfokot a lépcsős szerkezetben! Még a vezért se hangsúlyoztad ki ennyire! Nyíltan hangoztatod: Én meg Lenin. Ráadásul kétszer – a jelentés elején és végén. Inkább azt mondtad volna szerényen, hogy Lenin és én. És mindezért a lírai hőst teszik felelőssé.

– Azért jöttél, hogy leleplezz?

– Ugyan mi értelme lenne? Leleplezed te saját magad csaknem mindegyik versedben. Mindaz, amit írtál, fennmarad. Többször ki fogják adni, többször olvasni fogják, és most figyelj, még az iskolában is arra kényszerítik a szegény lurkókat, hogy kívülről megtanulják. Te pedig majd forogsz a sírodban. Nem tudsz minden felelősséget rám hárítani.

– Tényleg olyan rossz minden, amit írtam?

– Azt hiszem, magad is tudod. Minek kérdezed? Te nagybetűs Költő voltál, remek költői vénával. Csakhogy elcserélted a költészetet erre a politikai frázispuffogatásra, ami minden líraiságot megöl. Ki kényszerített erre? Szégyellem magam miattad. Természetesen magam miatt is szégyenkezem, de én nem vagyok önálló személy. Te viszont bármikor kijelentheted, hogy a lírai hősem volt az, aki bezavart. És nem csak az irodalmárok fogják ezt érteni. De mondd csak, mi volt ez, amit ma összehordtál? És vajon miért? A pályád kezdetén magadat istenítetted, nekem pedig rém kínos volt a lázadó verseidben élni. És most pedig lesüllyedtél az istenépítés szintjére.

– Na-na, álljon meg a menet! Egy-két dologban igazad lehet, de ezzel nem vádolhatsz. – A Költő fel akart állni, de rögtön vissza is huppant a székre.

– Nem vádolok, csak a tényeket konstatom. Felállítom a diagnózist. Olvastad Lunacsarszkijt, Bazarovot és Gorkijt. Ők egy egyszerű eszmét propagáltak: a proletáriátusnak, és főként a parasztságnak új, Isten nélküli vallást kell alapítani. És hogy lehet ezt megcsinálni? Isten helyére valamiféle absztrakt fogalmat – emberiség, nép, közösség, haladás, fényes jövő, kristálypalota, szocializmus, kommunizmus stb. – kell helyezni, és azt isteníteni. Persze a legprimitívebb módon lehet azzal is próbálkozni, hogy Krisztus helyébe Marxot állítsuk, hiszen ő a keresztény tanítást „ősközösségi kommunizmusnak” nevezte. Be lehet helyettesíteni a Bibliát *A tőkével*, az ikonokat a kommunista vezérek arc képeivel, a szentek csodatevő ereklyéit őrző ereklyetartókat a vezér mumifikálódott maradványait rejtő mauzóleummal, a lakásokban az ikonokkal teli szent sarkot a „vörös sarokkal”, ahol az új ideológia vezéreinek újságjait, könyveit és brosúráit helyezik el. A bolsevikok elvetették az istenépítést, de nálad, minden lépésnél fel lehet fedezni a csökevényeit. Mellesleg náluk is.

– Te egyszerűen valamiféle kritikus történeti-filozófiai, és nem lírai hős vagy.

– A te esetekben akaratlanul is kritikussá válik az ember. Milyen zseniálisan kezdted a pályádat, és mivel végezted? Szégyen, gyalázat! Megírtad az *Évfordulóra* című költeményt, melyben hátba veregetős-haveri hangnemben szólítod meg Pus-kint, majd egy másik versben azt mondod: „Ne évfordulózzatok!” Juss már döntésre

végre! És most, miután letted a tollat, elégedetten dörzsölöd a kezedet. De vajon mi olyan zseniális abban, amit most összebarkácsoltál? Nem más, mint tiszta bazarovi-lunacsarszkiji istenépítés.

– Hagyj már békén ezzel az istenépítéssel!

– Nem, maradj nyugton, most végig fogsz hallgatni. Igyál egy kupicával, hogy ne idegeskedj. Elegem van belőled, és ezért nyíltan mindent a szemedbe mondok. Ma úgy ültetted le a fénykép elé, mintha egy ikon lenne. Az arckép magában függ a fehér falon, nincs mellette semmi. Ugyanúgy, ahogy az ikon mellé sem lehet a falra mást tenni. Érted, mire gondolok?

A költő nem válaszolt. Ivott egy kispohárral, és összegörnyedve kisomfordált a konyhába. Miután visszajött kezében pár szelet fekete kenyérral, a tálalóból kivett még két poharat, és komótosan vodkát öntött beléjük, majd két darab kenyérral letakarta a poharakat. Megpördült a sarkán, és súlyos testével hanyagul a magas támlájú székre rogyott.

– Na, gyerünk tovább – bólintott. – Nem tetszel nekem, de folytasd csak. Te nem fogsz inni, tudom. Ahogy ő sem.

A Költő az íróasztal feletti fénykép felé intett.

– Akkor folytatom. Arra kényszerítettél, hogy felálljak, és úgy forduljak az arckép felé, mintha ikon lenne. Vajon nem azért kellett felállnom, hogy pravoszláv szokás szerint imádkozzak, mivel ülve az ikon előtt ezt sosem teszik? És vajon véletlenül hangsúlyoztad, hogy jelentesz, vagyis, hogy én jelentek ennek az ál-ikonnak, méghozzá *lélekből*, és nem csak úgy szolgálatilag? Tényleg nem érzed, hogy egy istenépítő képmás, egy bálvány előtt kényszerítettél arra, hogy imádkozzak?

A költő nem válaszolt a lírai hős kérdésére, úgymond, folytassa csak a szócséplést. Hol a kitátott szájú fényképre nézett, hol a vele szemben ülőre, a szájához emelte a kenyeret, majd letette. Úgy tett, mint aki hanyagul hallgatja a másikat.

– És még arra is rávettél, hogy fogadalmat tegyek a fénykép előtt, mint az ikonok előtt szokás: „pokoli mód nehéz, amit végzünk...” Mit jelent ez a „pokoli mód”? Né tán elszólás lenne? A nehéz munkáról azt mondják, pokoli munka, nem írják körül. Te ne tudnád ezt? Nem vagy képes nevén nevezni a dolgokat. Vagyis arról van szó, hogy a szó szoros értelmében istentelen, ateista módon dolgoznak. Nem úgy néz ki az egész, mint az imádság paródiája?! Sőt nem is paródia, hanem anti-imádság. És újból úgy fejezted be, hogy Te és Lenin, vagyis Én és Lenin...(Most már én is mindent összekeverek.) Vagyis ketten vannak a szobában – a lírai hős és a vezér ál-ikonja. Hiszen számodra a vezér arcképe (ami szerintem nem túl jól sikerült) az ikonoknál is drágább, nem igaz? És mi ez, ha nem istenépítés? Lehordtad Jeszenyint, mert ő nyíltan kimondta: „Természetesen nekem Lenin sem ikon”. És neked? Neked ikon?

A költő továbbra sem szólt egy szót sem. Néha-néha rátekintett a szegényes vendéglátás harmadik, hallgatólag résztvevőjére, majd a kék szegélyű tányéron ismét rendezgetni kezdte a kenyérdarabokat.

– Nincs mit felelned, ugye? És velem mi lesz? Egy pillanatig is gondoltál rám? Hányszor kényszerítettél arra, hogy affektáljak a tisztet... olvasók előtt? Azt gondold, hogy ez kellemes volt? Emlékezz csak, fiatakorodban ezt írtad:

*Fogom magam
és átmázolom
a Királyi Kapun
Isten képét
Rázinéra¹⁵*

– Látod, hogy mire nem kényszerítettél, te szerencsétlen mázoló? Hát nem érted, hova jutottál az értelmetlen lázongásod miatt, te kontár piktor? Krisztus képmását a lázadó atamán ál-ikonjára akartad cserélni. Mi a csuda ez? Istenkáromlás vagy primitív istenépítés? Akkoriban még ezt úgy is fel lehetett fogni, mint fiatalos hőzöngést, lázadást a jelenkor gőzhajóján, ahol nincs helye Puskinnak! Most pedig új istent találtál magadnak, aki előtt hajlongsz. Ezt nem én mondom, valahol olvastam (vagy te olvastad, ismét összekeverem a dolgokat). Egyébként minden új ikonrombolás elkerülhetetlenül új bálványimádáshoz vezet. Az emberistenség, az istenépítés nem más, mint a bálványimádat különféle módozata. És te bálványimádó vagy. És azzá tettél engem is a lépcsőzetes versikéidben. Dosztojevszkij figyelmeztette az olyanokat, mint te, ám Nagyméltóságod nem fogta fel, csak nevetett rajta. Most már világos, hogy saját magadon neveltél. És egyúttal rajtam is.

A Költő kihúzta az íróasztal fiókját, s belekotort. Mandzsettagombja koppant néhányat a fiók alján. Majd merengő tekintettel elővett egy súlyos, szenttelenül csillogó revolvert. A lírai hős keserű mosollyal ingatta a fejét.

A Költő egy pillantást vetett a vezér fényképére. Az még mindig kiabált, a szemközi puszta fal fehér ürességébe.

Jelentéseket írsz neki, ő meg... – gondolta a Költő, az alkalomhoz egyáltalán nem illő módon.

A lírikus a lírai hős felé fordult, de az már nem volt a szobában. Ketten maradtak, mint korábban: az „Én” és a vezér a fényképen.

A költő visszapakolta a revolvert a fiókba, és jó hangosan becsukta.

Nem akart gondolkodni. Az évfordulót megünnepelte. A lírai hős kerekét oldott. A fénykép pedig idegesíteni kezdte.

Az asztalon három egyforma pohár díszelgett. Az egyik üres, a másik kettő majdnem tele volt, leborítva a megszáradt fekete kenyérdarabokkal.

SZŐKE KATALIN fordítása

¹⁵ Idézet egy 1916-os Majakovszkij versből, Szőke Katalin fordítása.